

Sygn. akt II CZ 94/17

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Kozłowska

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa Gminy Miasto [...] przeciwko D. W.
o zapłatę,
po roz[...] na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 2 lutego 2018 r.,
zażalenia pozwanego
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 7 lipca 2017 r.

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Gmina Miasta [...] wniosła o zasądzenie od D. W. kwoty 3.150. 660,84 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 maja 2014 r. Sąd Okręgowy uwzględnił to powództwo. Wyrokiem z dnia 16 listopada 2015 r. zasądził od pozwanego na rzecz strony powodowej wymienioną kwotę z ustawowymi odsetkami od dnia 13 maja 2014 r. (pkt 1) i orzekł o kosztach procesu (pkt 2).

Pozwany zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego z dnia 16 listopada 2015 r. w całości. Na skutek jego apelacji Sąd Apelacyjny orzekł, iż „zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 „tylko o tyle, że zasądza ustawowe odsetki od dnia 30 maja 2014 r.” oraz „zasądza od pozwanego na rzecz powoda 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym” (odpowiednio punkt I i punkt II wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r.).

W skardze kasacyjnej pozwany zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r. w całości i wskazał jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 3.150.661 zł.

Postanowieniem z dnia 21 czerwca 2017 r. Sąd Najwyższy zwrócił skargę kasacyjną pozwanego Sądowi Apelacyjnemu w celu podjęcia dalszych stosownych czynności wobec dostrzeżenia, że: apelacja pozwanego obejmowała zakresem zaskarżenia rozstrzygnięcie o uwzględnieniu powództwa w całości, tj. co do należności głównej w kwocie 3.150.660,84 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 13 maja 2014 r., a wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie obejmującym rozstrzygnięcie merytoryczne (pkt I), o charakterze reformatoryjnym, odnosi się jedynie do odsetek ustawowych od należności głównej za okres od dnia 13 maja 2014 r. do dnia 29 maja 2014 r.

W piśmie z 3 lipca 2017 r. pozwany złożył wniosek o wykładnię wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r. Postanowieniem z dnia 7 lipca 2017 r. Sąd Apelacyjny odrzucił ten wniosek.

W dniu 7 lipca 2017 r. Sąd Apelacyjny wydał też postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej pozwanego. W uzasadnieniu wyjaśnił, że przyczyną odrzucenia

skargi kasacyjnej pozwanego był - ze względu na nierozstrzygnięcie o całości żądania zawartego w apelacji - brak w zaskarżonym wyroku Sądu Apelacyjnego substratu zaskarżenia, tj. orzeczenia, którego zakwestionowanie jest celem złożonej przez pozwanego skargi kasacyjnej. Środek zaskarżenia niemający substratu zaskarżenia jest niedopuszczalny i dlatego podlega odrzuceniu. Właściwy środek usunięcia wadliwości wyroku Sądu Apelacyjnego, polegającej na nieorzeczeniu o całości żądania apelacyjnego, stanowi, nie skarga kasacyjna, lecz wniosek o uzupełnienie wyroku złożony na podstawie art. 351 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

W dniu 17 lipca 2017 r. pozwany wystąpił o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r. o orzeczenie o nierozstrzygniętej części żądania zawartego w apelacji; jednocześnie złożył wskazany wniosek, tak jak tego wymaga art. 169 § 3 k.p.c.

Dnia 21 lipca 2017 r. pozwany ponadto wniósł, zawarte w dwóch pismach procesowych, podpisanych przez różnych pełnomocników, zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 7 lipca 2016 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Zarzucił postanowieniu Sądu Apelacyjnego z dnia 7 lipca 2017 r. m.in. naruszenie art. 351 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez uznanie, że mimo istotnych różnic z punktu widzenia uzupełnienia wyroku, między postępowaniem apelacyjnym a postępowaniem przed sądem pierwszej instancji, art. 351 § 1 k.p.c. może być stosowany w postępowaniu apelacyjnym na podstawie odesłanie zawartego w art. 391 § 1 k.p.c.

Postanowieniem z dnia 24 lipca 2017 r. Sąd Apelacyjny przywrócił pozwanemu termin do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r. Samego tego wniosku jednak nie rozpoznał. Przed jego rozpoznaniem, wbrew stanowisku pozwanego, przekazał akta sprawy Sądowi Najwyższemu w celu rozpoznania zażalenia na postanowienie z dnia 7 lipca 2017 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej pozwanego.

Sąd Najwyższy, rozpoznając to zażalenie, zważył, co następuje:

Według dominującego poglądu, środek zaskarżenia może być wniesiony jedynie od orzeczenia istniejącego, pozytywnego lub negatywnego. Aby zatem

środek zaskarżenia był dopuszczalny musi istnieć orzeczenie, wyrażone w sentencji wyroku lub sentencji postanowienia, którego zakwestionowanie jest celem złożonego środka zaskarżenia (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 17/06, i 23 lipca 2014 r., V CSK 506/13). W przeciwnym wypadku brak substratu zaskarżenia, a w razie jego nieistnienia, środek zaskarżenia podlega odrzuceniu jako niedopuszczalny (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2011 r., II CSK 37/11, i 7 kwietnia 2017 r., V CZ 30/17).

Skarga kasacyjna pozwanego niewątpliwie zmierzała do zakwestionowania rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego w przedmiocie uwzględnienia przez Sąd Okręgowy powództwa w zakresie odnoszącym się do należności głównej w kwocie 3.150.660,84 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 maja 2014 r. W tym jednak zakresie w sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r. brak orzeczenia; nie ma rozstrzygnięcia ani o oddaleniu apelacji pozwanego, ani o jej uwzględnieniu w określony sposób. Trafnie zatem Sąd Apelacyjny w postanowieniu z dnia 7 lipca 2017 r., odrzucającym skargę kasacyjną pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r., stwierdził brak substratu zaskarżenia, spowodowany tym, że Sąd Apelacyjny, poza zmianą dotyczącą czasu naliczania odsetek, nie zamieścił w wyroku z dnia 29 czerwca 2016 r. orzeczenia o sposobie załatwienia apelacji pozwanego, zaskarzającej wyrok Sądu Okręgowego z dnia 16 listopada 2015 r. w całości.

Zażalenie pozwanego na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 7 lipca 2017 r., odrzucające skargę kasacyjną pozwanego od wyroku tego Sądu z dnia 29 czerwca 2016 r., jest więc niewątpliwie bezzasadne. W konsekwencji zażalenie pozwanego należało oddalić.

Oddalenie zażalenia pozwanego przesądza jednak nie tylko o nieistnieniu substratu zaskarżenia skargą kasacyjną wniesioną przez pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r., ale i o konieczności uzupełnienia tego wyroku w zakresie, w jakim nie zawiera on rozstrzygnięcia w przedmiocie całego zaskarżenia apelacją pozwanego, tj. co do uwzględnienia przez Sąd

Okręgowy powództwa w zakresie odnoszącym się do należności głównej w kwocie 3.150.660,84 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 30 maja 2014 r.

W razie zaskarżenia apelacją wyroku sądu pierwszej instancji, sąd odwoławczy obowiązany jest rozpoznać sprawę na nowo w granicach zaskarżenia (art. 378 § 1 k.p.c.), w wydanym zaś wyroku orzec: czy oddala apelację (art. 385 k.p.c.), czy też na skutek apelacji zmienia wyrok sądu pierwszej instancji (art. 386 § 1 k.p.c.), albo uchyla go i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania (art. 386 § 4 k.p.c.). Gwarancje konstytucyjne zawierają w tym względzie normy art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji).

W tym kontekście uzupełnienie wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 czerwca 2016 r., w następstwie złożonego przez pozwanego wniosku i prawomocnego przywrócenia przez Sąd terminu do złożenia tego wniosku, w zakresie, w jakim wyrok nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie całego zaskarżenia apelacyjnego, jawi się jako oczywista konieczność - akt niezbędny do ochrony elementarnych, konstytucyjnie gwarantowanych praw procesowych pozwanego.

Wyrok zapadły w wyniku uzupełnienia będzie oczywiście zaskarżalny skargą kasacyjną na zasadach przewidzianych w art. 398¹-art. 398²⁰ k.p.c.

Wobec prawomocnego przywrócenia pozwanemu terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku Sądu Apelacyjnego, nie było potrzeby podejmowania w sprawie szerszych rozważań na temat poruszonej w zażaleniu pozwanego kwestii dopuszczalności odpowiedniego stosowania na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. przepisów art. 351 k.p.c. do uzupełnienia orzeczenia sądu drugiej instancji, i - przy założeniu pozytywnej odpowiedzi na to pytanie - kwestii ewentualnych modyfikacji tych przepisów przy stosowaniu w tym zakresie. Należy zauważyć tylko, że w świetle współczesnych standardów konstytucyjnych, trudny do zaakceptowania jest szeroko reprezentowany zarówno w orzecznictwie, jak i piśmiennictwie, pogląd, iż dwutygodniowy, określony w art. 351 § 1 k.p.c., termin do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku ma zastosowanie do wyroków sądu drugiej instancji z tym skutkiem, iż z chwilą bezskutecznego upływu tego terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku sądu drugiej instancji, w którym

sąd ten nie orzekł o całości żądania apelacyjnego, uprawomocnia się wyrok sądu pierwszej instancji w pominiętej w wyroku sądu drugiej instancji zaskarżonej części (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 1981 r., I PRN 22/81, i uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasady prawnej - z dnia 12 czerwca 1967 r., III CZP 25/67). Istnieją silne argumenty przemawiające za tym, że wyrok sądu pierwszej instancji w pominiętej w wyroku sądu apelacyjnego części, mimo zaskarżenia jej apelacją, nie staje się prawomocny nawet z chwilą upływu w odniesieniu do niego przewidzianego w art. 351 § 1 k.p.c. terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie (zob. nabierające obecnie jeszcze większej doniosłości argumenty przytoczone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 września 1959 r., I CR 306/59). W takiej sytuacji powód powinien móc złożyć na podstawie art. 351 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w terminie dwutygodniowym (lub w wyniku przywrócenia tego terminu) wniosek o uzupełnienie wyroku sądu odwoławczego w zakresie, w jakim nie orzeczono w nim o części wyroku sądu pierwszej instancji, mimo zaskarżenia apelacją, a po upływie tego terminu wytoczyć nowe powództwo (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2015 r., II CSK 720/14).

Ze względu na bezzasadność, z przedstawionych wyżej przyczyn, zażalenia pozwanego, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Mimo wniosku strony powodowej o zwrot kosztów postępowania zażaleniowego przed Sądem Najwyższym, nie wydano w tym przedmiocie orzeczenia, gdyż rozstrzygnięcie o tym powinno być objęte wyrokiem końcowym.

jw

kc